

Oppositionen inget alternativ för dagens moçambikier

Moçambiques regeringsparti Frelimo vann en jordskredsseger med större marginal än någonsin i valet i oktober. Anklagelser om valfusk och ojusta metoder medför dock att resultatet kan ifrågasättas.

ENDAST 45 PROCENT av de röstberättigade gick till valurnorna och nästan tre miljoner av dem valde sittande presidenten Armando Guebuza. Det innebar 75 procent av rösterna.

Oppositionsledaren Afonso Dhlakama tappade återigen tusentals röster. Vid toppnoteringen 1999 fick han 2,1 miljoner röster men den 28 oktober i år var det bara 650 000 som kryssade för hans namn på röstsedeln.

Den tredje presidentkandidaten, nykomlingen Daviz Simango, fick 340 000 röster vilket är rekord för en tredje kandidat i Moçambique som alltid dominerats av Frelimo och Renamo.

OPPOSITIONEN ANKLAGAR ALLTID regeringspartiet för valfusk. Till viss del bekräftas det av observatörer men alltid i mindre utsträckning än vad oppositionen vill ha det till. Årets val var inget undantag.

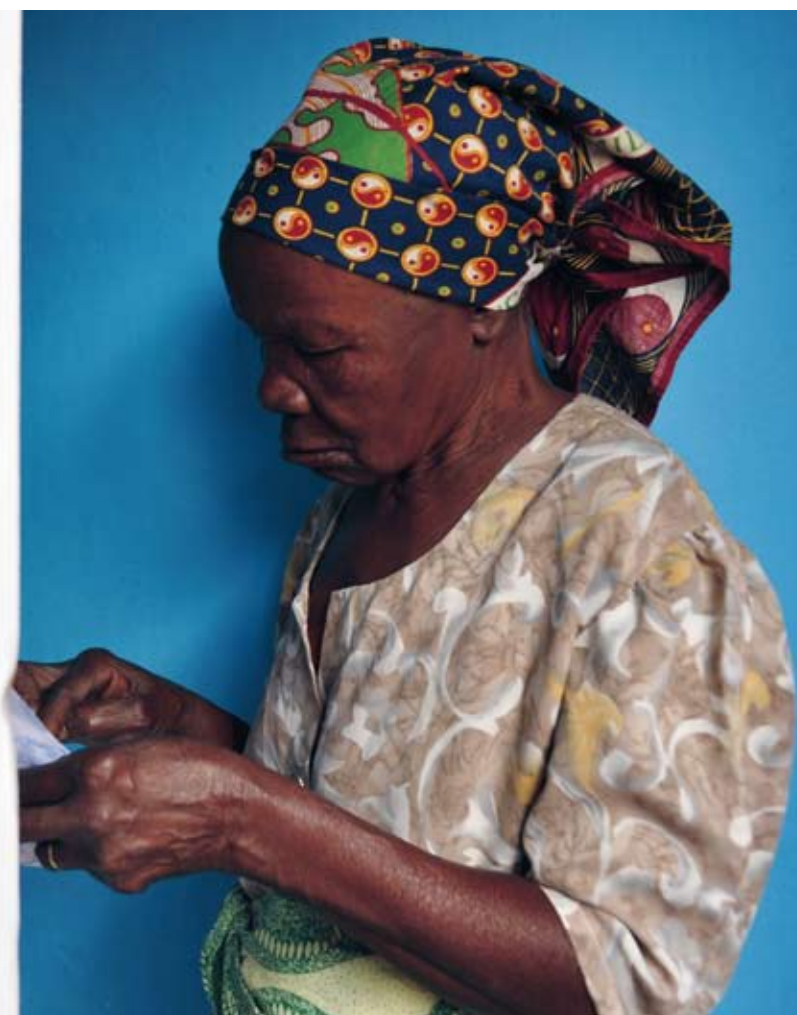
Färre än hälften av de röstberättigade deltog i valet.

Det finns flera frågetecken både vad gäller ett högt antal ogiltiga röster samt att det på sina håll varit onormalt många som röstat. Sociologen Luis de Brito uppmärksammade att i tre av fem röstlokaler i Changara röstade 100 procent av väljarna samt att varenda röst var på Frelimo. Några distrikt i Gaza visar på liknande höga tal. Det är misstänkt med tanke på riksgenomsnittets låga valdeltagande och tyder på att valpersonal fyllt på med röstsedlar i efterhand.

På andra platser bedömdes röstsedlar som ogiltiga på grund av extra bläckavtryck.

4,5 procent av samtliga röster borträknades därför från valet, men när valkommissionen (CNE) kontrollerade valsedlarna upptäcktes många med identiska plumpar på samma plats. Så gott som alla valsedlarna var röster på antingen Renamo eller MDM. Troligtvis har någon i vallokalen med avsikt tryckt till

Foto: Sergio Santimano

Frelimopartiet och sittande president Armando Guebuza fick 75 procent av rösterna i valet i Moçambique. Foto: Sergio Santimano

med bläck från fingret. Tyvärr blandas alla valsedlar samman när de kommer till CNE vilket betyder att det är omöjligt att spåra de skyldiga. Hade rösterna från olika inlämningslokaler hållits åtskilda vore det relativt enkelt att med fingeravtryck avgöra vem som saboterat rösterna. Utan kontroll lönar det sig att försöka fuska. Går det så går det och ifall det upptäcks blir det ändå inget straff.

DOCK SKA DET SÄGAS ATT DESSA manipuleringar inte förändrar utgången av valet, på sin höjd en eller två platser i parlamentet. Varför bekymrar då sig det dominerande partiet med att fuska och riskera att framstå som fifflare, när partiet ändå vinner klart?

Irae Baptista Lundin undervisar i internationella relationer på universitetet i Maputo och kommenterar ofta politik i moçambikisk media. Hon anser att fusket är onödigt.

– Jag är övertygad om att Frelimo vinner även utan fusk. Förmodligen får de inte 75 procent men det är tillräckligt med 50 procent för att regera.

Anmärkningsvärt var också den höga andelen blanka valsedlar, sex procent av rösterna jämfört med tre procent 2004. Blank röst är vanligare från landsbygdsområden och förklaras

med att där har befolkningen lägre eller ingen utbildning och har därför inte förstått instruktionerna.

I år var det så pass många som röstade blankt att moçambiqueexperten Joseph Hanlon tror att det för många väljare var en medveten politisk protest. En annan möjlig orsak tror han kan vara att människor känner det skamligt att bli betraktade som soffliggare och därför går till röstlokalen för att få fingret doppat i bläck som bevis, men väl ensam i röstbåset slänger personen en blank röst i urnan.

Irae Baptista Lundin är skeptisk till den teorin.

– Det finns ingen tradition att protestera genom blankröster i Moçambique. Jag tvivlar dessutom på att människor väljer att köa i timmar för att komma in i röstlokalen bara för att lägga en blank proteströst.

ISTÄLLET MISSTÄNKER HON ATT DET KAN vara en medveten strategi för att höja valdeltagandet. Inte för att något parti skulle gynnas men för att valet ska få starkare legitim status, kanske inför alla de utländska givarna som betalt många miljoner för det moçambikiska valet.

Lågt valdeltagande, fusk och blanka röster till trots under valdagen, så var det under tiden innan valet som Frelimo bär-

gade segern. Till exempel genom att, som Luis de Brito noterat, installera färre vallokaler i de områden, som Nampula och Zambezia, där befolkningen antas vara benägen att rösta på oppositionen. Folket där fick då längre avstånd till urnorna och följaktligen uppvisar de provinserna lägst valdeltagande.

Sådant går kanske inte att kalla för valfusk men definitivt är det ojusta metoder och just bristen på "fairness" poängterar Joseph Hanlon i sina nyhetsbrev. Som till exempel valkommissionens beslut att stryka flera av oppositionspartiernas vallistor (främst för det nybildade MDM) bara några veckor innan valet. Hanlon menar att lagen är otydlig och ger utrymme för tolkningar, vilket bara det är ett problem, men att det ständigt var oppositionen som drabbades av nackdelarna, aldrig Frelimo. Vidare var myndigheterna snabba med att lämna ut nödvändiga persondokument till regeringspartiets valbara personer medan de oppositionella fick vänta förgäves.

Hanlon jämför det med en fotbollsmatch där ett av lagen tvingas spela hela matchen i uppförssbacke.

DETTA OCH BRISTEN PÅ TRANSPARENS som samtliga valmyndigheter uppvisat innan, under och efter valet har gjort de internationella givarna irriterade. Enligt Hanlon är det troligt att givarna, som står för 50 procent av statsbudgeten och därför är en makt att räkna med, i framtiden kommer att kräva en omarbetning av den nuvarande vallagen.

Men vad betyder valet för det politiska läget i landet? Efter-

Maputos gator präglades starkt av det kommande valet.

som Frelimo med råge klarade att få två tredjedelar av parlamentsplatserna har partiet nu möjlighet att ändra i konstitutionen.

– Visst finns det en risk för förändringar som syftar till att stärka Frelimos makt. Samtidigt får man inse att det finns demokratiska krafter inom partiet och det är bara att hoppas att de vinner över de mindre demokratiska krafterna. Synd är att allt avgörs inom partiet när Frelimo inte behöver föra någon dialog, det är aldrig bra för ett öppet samhälle, säger Baptista Lundin.

Luis de Brito ser också problemet. Han skriver i en essä om valet att trots att inte ens hälften av befolkningen röstade har Frelimo garanterat en total politisk makt fem år framöver. Detta kan få allvarliga konsekvenser för demokratin i ett land där parti och stat redan tidigare varit sammankopplade begrepp.

HAR OPPOSITIONEN DÅ INGEN FRAMTID i Moçambique? Enligt Irae Baptista Lundin måste Renamo förnya sig för att överleva.

– De har inte ändrat retoriken sedan krigets dagar. Idag finns det många unga väljare som inte ens upplevt kriget och som inte vet hur de ska förhålla sig till en sådan diskurs. MDM däremot attraherade unga väljare, främst de utbildade ungdomarna i städerna. Det blir därför intressant att följa nästa val om partiet också lyckas locka till sig arbetande ungdomar på landsbygden.

JOHAN SÄVSTRÖM

Maputo

Foto: Sergio Santimano

